

משפחות קופפרמן וקופפרברג

לונק לודביג אריה קופפרמן בן דרוהוביץ 21.09.1908 – 2.06.1966

אבא בכלל לא היה "פולני" הוא היה מ"החברה". ההיסטוריה המסופרת שלו החלה בצבא הבריטי, ביחידות התובלה. ביחידת מובילי המים 405 ולפניה באחת משתי היחידות העבריות הראשונות 05 עוצבה דמותו החדשה, הארצישראלית. שם, משפסקו להגיע המכתבים לאחר האקציות בדרוהוביץ, העבר נמחק... ואנו לא שאלנו שאלות. לא היינו פנויים באותם ימים של משובות נעורים לשאול שאלות ולחקור. לא היו תמונות ולא היו מסמכים, שמענו על שרפה שהיתה בצריף לאחר העלייה לארץ ויותר לא "חפרנו". ידעתי שאבא נולד בדרוהוביץ למשפחה אמידה שלא נותר ממנה כמעט איש.

לאבא לא היתה משפחה חוץ מבן הדוד **בוניו אברהם שרייר** שהיה הקרוב היחיד שנותר ואיני יודעת כיצד היה קשור למשפחה. אנחנו ידענו והוא ידע שזו המשפחה כולה. עד שנודע לנו על **פילו**.

יום אחד בשנות השישים המאוחרות לאחר מפגש עם יוצאי דרוהוביץ התגלה כי אחיו של אבא, **פילו פיליפ קופפרברג**, שהיה צעיר ממנו בשנה, גויס לצבא הרוסי ניצל וחזר לדרוהוביץ עם נינה הגויה שנישא לה לאחר

המלחמה. פילו היה רופא שניים, רופאו של אלפרד שרייר "היהודי האחרון", כפי שסיפר לי אלפרד שרייר עצמו במפגש שהיה לנו עימו. היה זה דוד של מכתבים בולים ותמונות בתחילה מדרוהוביץ ולאחר מכן מיאלטה שבה נפטר שבע ימים בלי שזכה לראות את אחיו. ביד ושם מצאתי מסמך לפיו המועצה העירונית בדרוהוביץ הודיעה לפיליפ שהיה עם הצבא הסוביטי בטשקנט, שאמו **שיינדל** נרצחה בעת המלחמה.

שמואל קופפרברג, מילק, הדוד שלא היה לי.

שמואל קופפרברג, נולד לסבי אליהו ולסבתי שיינדל ב 6.03.1911. את שם משפחתו למדת מרישומי הלידה ששלחה אלי נינה מהארכיון הפולני ובו מצויים הרישומים מהארכיון בלבוב. מילק אחיו הקטן של אבא לא שרד את המלחמה והכיבוש הנאצי. במוזיאון השואה בווישינגטון וביד ושם שמו נמצא ברשימות עובדי הכפייה: Kupferberg Samuel 1.Mar.1943, Regimentstr 17. באפריל 1944 נשלחו הגברים והצעירים ששרדו את האקציות בדרוהוביץ ובוריסלב לפלשוב, משם למנטהאוזן ולמחנות אחרים. את שמו לא מצאתי ביניהם. מה היה באמת באותה שנה איני יודעת עדיין.

פולה אחותי, האחות שלא היתה לי

בין התמונות של אבי מצאתי רק ארבע תמונות מעולמו הישן, תמונותיה של פולה אחותי, האחות שלא היתה לי. רק השם נלחש כששאלנו, ואני כל כך רציתי אחות גדולה. ידענו על החיפוש שלאחר המלחמה, שתקנו בצהרים שעה שהאזינו לשמות במדור לחיפוש קרובים. לא שאלנו ולא דיברו בה בפולה.

ישראל גפן, שהיה ביחידה של אבי, מספר בספרו על תמונות משפחתיות שהונחו במשאיות וליוו את הלוחמים עד תם המלחמה. אולי בשל כך ניצלו אותן ארבע תמונות מאותה שרפה שכילתה את שארית הזיכרונות מדרוהוביץ. תמונות אולי מדברות אך אינן מספרות את הסיפור כולו. שאלות רבות נותרו עדיין ללא תשובות.

התמונות היו בקופסת התמונות בין התמונות מהצבא, מהעבודה מהמפלגה. כאילו רק בצבא החל העבר של אבא, לא שאלנו ולא סיפרו לנו. ידענו שמות אנחנו עצמנו נושאים את שמות המתים. אחי נקרא על שם סבי אליהו ואני על שם סבתי אמה של אמי. לא היתי יכולה להיקרא על שם סבתי השנייה ששמה היה כשמה של אמי, שיינדל.

התעודות התמונות והמסמכים של אבא אף הם מתקופת הצבא, אינן מספרות דבר על עברו למעט גבה של תמונה אחת שמספרת בעקיפין על רצונו לשוב לדרוהוביץ. התחלתי לחפש ולנסות לחשוף את עברו של אבי שנפטר לפני ששאלתי.

סיפורה של האונייה אסימי

המסע עם תלמידי לפולין היה זרז לחיפוש. הנבירה במסמכיו של אבא לא העלתה הרבה. מפנקסו הצבאי למדתי להפתעתי כי נולד בסאטמר נימתי, היום רומניה בעבר אוסטרו-הונגריה. אבא רומני? ממש לא הסתדר לי. במשרד הפנים לאחר שהוכחתי קרבה ראשונית לאבי מסרו לי את מעט הפרטים שהיו שם. שם האב אליהו בן יהושע ותאריך עלייתו לארץ 7.6.1939.

פנייה לארכיון הציוני גילתה סוד, אבא היה מעפיל באונייה אסימי. עוד באותו ערב חיפשתי בעיתון היחיד מאותם ימים שהועלה לרשת עד אותה עת: הפלסטין פוסט שחשף סיפור קשה ומסעיר. הבטן התהפכה והתכווצה, כיצד לא ידענו? מדוע ההסתרה ואולי הדחקה? הרי ידענו על בתו שנותרה בפולין גם הכרנו אותה מהתמונות שנותרו, ארבע תמונות, שריד מעולמו הישן והעשן.

אט אט נחשפו הפרטים של אותו מסע, לא מוכר, לארץ ישראל. מסע שהחל ב 1 באפריל והסתיים לאחר 69 ימים. תמונה שבה זיהיתי את אבא בספר הזיכרון לדרוהוביץ השלימה את התצורה. באחד המסמכים מצאתי שהיה חבר מועצה ב"אחווה". התמונה מספרת על פרידה מחלוצי "אחווה" בדרוהוביץ, קבוצה שהיתה שייכת לתנועת "הנוער הציוני". רמזים שונים הובילו אותי לחיפוש בארכיון משואה שבתל יצחק, שם בין מסמכים בתיקו של וולף גולדמן שהיה מפקד הספינה מצאתי את שמו של אבא בין שמות העולים. כברק הכתה בי הידיעה על ההחמצה. את וולף הכרתי בעת ביקורים אצל בתו בכפר יונה. וולף סיפר כי הכיר את אבא שהיה על אניית מעפילים שהעלה לארץ. באותם ימים הייתי עדיין שבוייה במחשבה שההיסטוריה של אבא החלה בצבא הבריטי, אבל אבא כבר לא היה כדי לשאול אותו. עתה משנגלה לי הדבר גם וולף לא היה בין החיים כדי לספר לי.

מסיבת פרידה לחלוצי "אחווה"

בגנזך המדינה פתרתי את תעלומת סאטמר. מצאתי את מסמכי אישור ההתאזרחות שניתנו לעולים לאחר תפיסת האונייה בפעם השנייה ב-7 ביוני 1939. התעודות הושלכו לים וזהותם של רבים מהמעפילים שונתה ונוצרה מחדש, כדי שלא יהיה אפשר להחזירם לארצות מוצאם שעדיין לא נכבשו. לפיכך כולם הגיעו מגרמניה או מצ'כיה שהיו באותם ימים תחת השלטון הגרמני. ברשימות המקוריות של נוסעי האונייה מהארכיון הציוני מצוינות ארצות מוצא שונות מאלו שהוצהר עליהן בפני השלטונות הבריטיים. מקום הולדתו של אבא כפי שמופיע בטופס האזרחות לא היה מוכר ולכן בפנקס השרות הצבאי פירשו את הכתוב בהתאם למוכר על פי הצליל וכך אבי הפך לרומני מסטמר.

חיפשתי אנשים חיים שהיו על האונייה ובעקבות תמונה שפורסמה ברשת הגעתי לבתו של חיים חמיאל שהיה מאנשי ה"מזרחי" שחברו לתנועת "הנוער הציוני" ול"עקיבא" באותו מסע. באותה עת למדתי את הפרטים והקורות של אותו מסע. ידעתי שהמסע היה ארוך וקשה, ידעתי שמקצת המעפילים הצליחו לרדת מהאונייה בלילה הראשון. אך האונייה נתפסה וגורשה מהארץ למרות ההפגנות והשביתות שפרצו באותה עת. ידעתי שמאתיים וארבעים מהמעפילים, שהו בדרך שישים ותשעה ימים, (ביניהם היו גם חברי "הנוער הציוני" מדרוהוביץ). ידעתי שגם כאשר הגיעו בפעם השנייה ארצה אל חופה של נהריה ומנוע הסירה שנרכשה ביוון כדי להורידם לחוף לא פעל, הם נתפסו נעצרו אך שוחררו והתאזרחו לאחר מספר ימים.

חיים חמיאל לא רצה להיזכר. כאשר סיפרתי לו על אותה היכרות עם וולף – נאלם דום, הפצרתי בו לספר מעט והוא סינן בין שיניו כי אותו מסע שהתארך היה באשמתו של וולף שכיניו היה "משה". בין המשפטים שסינן הבנתי..... אורות האיתות מהחוף לא נראו בלילה השני בשל התהוללותם של ראשי המסע עם בנות מקרב המעפילות ועם הקברניט והעיתוי להורדתה של הקבוצה השנייה הוחמץ. האונייה נתפסה לאחר שעוד עשרה הצליחו לרדת אל החוף מול תל אביב ואלה שנותרו בה הובלו למסע ארוך בן שישים ותשעה ימים בעקבות כך. גם בעדותם של אנשי הים שבאו להוריד את המעפילים אל החוף מסופר על ריח אלוהול ונערה שהיתה על גשר הספינה. אך יותר מכך הלמה בי מציאת הדוח בארכיון הציוני על הברור שנעשה בעקבות כישלונה של אסימי והגירוש בעקבותיו. גם שם הועלו האשמות על ערב השתייה של ינק, משה והקברניט בערב השני להורדה ועל החמצת העיתוי להורדת העולים באותו יום.

הדוח מעיד על סערת יצרים מורכבת שהיו לה שותפים רבים. את הפלגת האונייה אסימי ארגן שלוש תנועות, שלדעתן לא ניתן להם די ייצוג בחלוקת הסרטיפיקטים או מקומות באניות המעפילים של המסד באותם ימים. לאחר הכישלון, הברור והדיונים לאחריו, חושפים את המאבק של התנועות על השליטה בארגון מפעל ההעפלה, שרק מאותה עת זכה לתמיכתו של דוד בן גוריון.

היום, ההתבוננות באותם הימים שונה. מעולם לא הבנתי את החשיבות הבלתי מתפשרת שאבי ייחס לארוחת ערב יום העצמאות. כשהיה ניסיון ליצור הגדת יום העצמאות הארוחה נוהלה ככתוב. אבא לעולם לא ויתר על אותה ארוחה. חברים, ריקודים וקומזיצים רק אחריה.

במשפחה של אמא פזרו סימני דרך רבים ובעיקר: "אם אתה פוגש אינציגר דע כי בן משפחה הוא", אין מצב אחר, חפש חוטים וקשרים וגם אם אבדת את דרכך סופך למוצאה לאחר עיקולים וטעויות.

במשפחה של אבא, לעומת זאת, נותרנו ללא סימני דרך למעט שמותיהם של הסבא רבא **יהושע קופפרמן** ובניו. קופפרמנים יש רבים על אחת כמה וכמה קופפרברגים, היו שנויים כאלה ואחרים בדרך כתיבת השמות: שני נונים (nn) בסופו של השם, ושני פ' האחת דגושה והשנייה רפה (p f). ויש שקיצרו כדי לחסוך, להקל או סתם כתוצאה מרשלנות או עצלות.

המסע לדרוהוביץ והסביבה

מצאתי את תמונת מצבתו של סבי **אליהו קופפרמן** שנפטר בשנת 1937 ונקבר בבית הקברות החדש שבדרוהוביץ, זה הניע אותי למסע.

להלך בשבילים ובדרכים שבהם צעד אבא, לראות את המראות והמקומות שבהם חי ולמד ולגלות שגם חמישה דורות קודם היו שם קופפרמנים ובנו את חייהם. מאין הגיעו, האם היו שם לפני כן או רק מאז השינויים שחלו לאחר גילוי הנפט? לסבא רבא **יהושע קופפרמן** וקודם לכן לסבו **שמואל קופפרמן** היה מפעל ליצור מכלים (טנקרים) לנפט שהיה שייך למשפחה משנת 1866.

ato- 4— Po- — kie- ski.	2507. Kupfermann Ozjasz. Fabryka kotłów i zbiorników żelaznych. (1866). Adr. Drohobycz, ul. Borysławska 7, tlf. 191. Wyr. Kotły i zbiorniki.	W 25 A
--	--	--------------

מתוך פרסום ב"דפי זהב" של אותם ימים 1930

מתוך האתר שטעטל

יותר מכך, בינתיים מצאתי ששה דורות של קופפרברגים, משפחתה של הסבתא רבתא **פייגה קופפרברג** שחיו שם והיו מעורבים ומחוברים בקשרי נישואין עם כל המשפחות הוותיקות של דרוהוביץ וסביבותיה: **שטרנברך**, **ויינגרטן**, **ליברמן**, **שרייר**, **שוצמן**, **גרטנבורג**, **פויירשטיין** ועוד. מהם כאלה שהיו הראשונים להתאזרח בדרוהוביץ ולהיהפך לבעלי בתים. דבר שלא היה אפשרי עד מחצית המאה התשעה עשר.

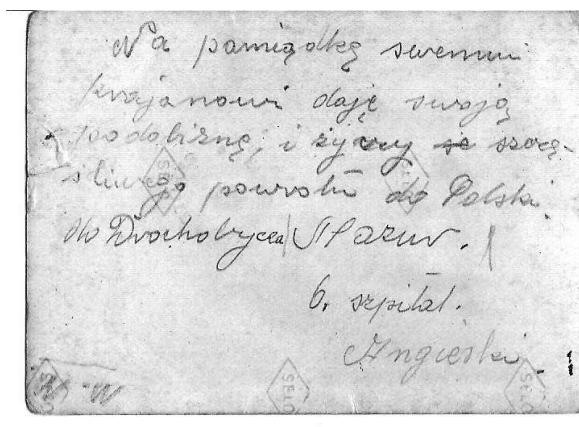
אין לי תמונות ואיני יודעת מה מראה פניהם של השמות שאספתי. היתה משפחה גדולה ואיננה עוד. היתה סבת, אם אבי, **שיינדל קופפרמן** לבית **ברור ושריר**, היו הסבא רבא **יהושע קופפרמן**, ואשתו השנייה **רחל וגנר**. היו גם בניהם: דודיו של אבא **מוריץ ושמואל קופפרמן** עורכי דין שלמדו

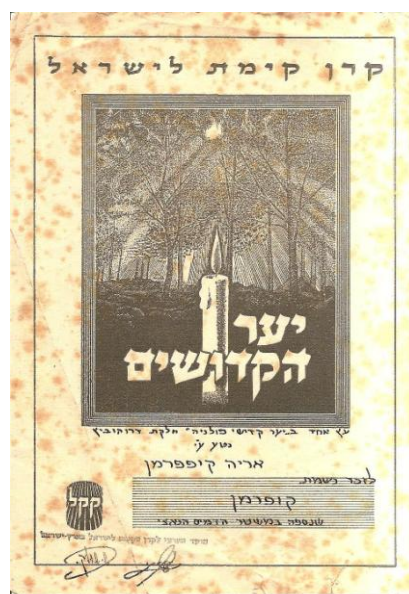
בדרוהוביץ ובלבוב, היו פעילים בקהילה ונספו עם משפחותיהם. את תמונתו של האחד מצאתי בספר הזיכרון לדרוהוביץ ואין לטעות במראהו, הפנים פני בני המשפחה שאותם אני מכירה. אך מי הוא מי?
היו לאבי עוד דודים שעדיין איני יודעת מה עלה בגורלם: **יוסף בנימין קופפרמן** ו**גיסייה נחה קופפרמן** והרשימה עוד ארוכה.

עו"ד קופפרמן, שורה שנייה שני משמאל

נותרו עוד חידות רבות שאת פתרונותיהן אולי אמצא ואפצח בעתיד...

בצבא הבריטי במדבר המערבי, בתמונה שניים מדרוהוביץ, אבי משמאל והוא או היא? על גב התמונה נכתב: "לבן עירי..... מאחלת חזרה מהירה מדרוהוביץ, פולין" התמונה כנראה משנת 1942 בימים שכבר לא הגיעו מכתבים ולא היו ידיעות על גורלם של הקרובים בדרוהוביץ.

נינה

פילו קופרברג

בוניו שרייר בתל אביב 1935

בוניו שרייר עם חברים בדוהוביץ (ארכיון בית לוחמי הגטאות)

אחיו והוריו חנה ויצחק ברוור, שרייר נרצחו בדוהוביץ

הדוד שמואל קופפרמן ש"אמצתי", לא היה דודי. ברישומי הלידה שמצאתי דודי, אחי אבי נרשם בשם קופפרברג. שמואל נולד ב 6.03.1911, ביד ושם מצאתי את שמו ברשימת עובדי הכפייה. מצאתי שסבי אליהו אביהם של אבי שמואל ופיליפ נקרא גם הוא קופפרברג אולם על מצבתו נרשמו שני השמות.

פייבל קופפרברג אביה של פייגה הסבתא רבתא אמו של סבי אליהו, היה רב בדוהוביץ ואולי בשל כך בחרו בשם משפחתו של הסב. על מעמדו בקהילה ניתן ללמוד מקשרי הנישואין עם משפחות האליטה הדוהוביץ'אית באותם ימים.

רשימת עובדי כפייה, יד ושם

86

(92)

Zeitpersonen

Cymbrykiewicz Josef, Taubenstrasse 1d.
Petrach Theodor, Kirchenstrasse 38.

Name und Vorname	Geburtsdatum	Wohnort
1. Fastman Bernard	22.XI.1902	Regimentstr. 9
2. Vogel Wolf	17.X.1899	"
3. Holzman Abraham	17.X.1901	Schmiedestr. 9
4. Dym Willy	23.5.1901	Regimentstr. 4a
5. Fastman Baschel	5.3.1902	" 9
6. Schnapp Isidor	15.8.1885	Schmiedestr. 9
7. Goldwasser Regine	20.12.1893	Markthalleng. 2
8. Grossmann Josef	22.3.1908	Salinenstr. 5
9. Kupferberg Samuel	6.3.1911	Regimentstr. 17
10. Drimmer Dawid Jakob	10.1.1904	Bergstrasse 3
11. Dym Helena	28.7.1911	Regimentstr. 4a
12. Benkendorf Herman	24.11.1902	Spitalstr. 28
13. Kluberg Juda	10.9.1912	Salinenstr. 5
14. Holzman Bronia	7.3.1906	Schmiedestr. 9
15. Schnapp Rifka	15.2.1893	Schmiedestr. 14
16. Kastner Ludwig	28.1.1927	Salinenstr. 5
17. Rybak Markus	12.12.1896	Str.d.Polizei 8
18. Schlesinger Markus	11.11.1902	Schmiedestr. 14
19. Weitzner Bella	14.5.1921	Salinenstr. 7
20. Oberländer Basia	1.5.1901	Str.d.Polizei 6
21. Spiegel Helena	21.9.1921	Bataillonstr. 14
22. Last Oskar	13.10.1921	Schmiedestr. 16
23. Spiegel Rose	26.11.1895	Bataillonstr. 14
24. Bergtal Oskar	15.8.1899	"
25. Eckstein Dawid	27.1.1897	Bergstr. 3
26. Herzlich Michael	26.10.1901	Südstr. 73
27. Heiber Maurycy	12.8.1909	Regimentstr. 35
28. Kupferberg Moses	22.4.1921	Regimentstr. 3
29. Mambach Leiser	18.6.1899	Zaunstr. 11
30. Rubin Elias	8.10.1906	Tischlerstr. 14
31. Reichman Salomon	23.5.1901	Südstr. 73
32. Rappaport Osias	15.4.1912	Regimentstr. 3
33. Steuer Josef	4.7.1897	Südstr. 73
34. Teichman Abraham	21.1.1917	Markthalleng. 4
35. Wilf Abraham	4.5.1901	Schulestr. 7
36. Mendelschn Hersch	11.6.1905	"
37. Bienstock Markus	9.1.1895	Tischlerstr. 22
38. Mambach Debora	23.11.1901	"
39. Steuer Sara	29.6.1896	Südstr. 73
40. Ehrenfreund Leon	21.12.1908	Dorfstr. 5a
41. Rechter Hillel	26.5.1898	Schmiedestr. 14
42. Herzig Zacharias	28.3.1895	Gerberstr. 9
43. Herzig Hinda	26.3.1897	"
44. Gruber Anna	20.9.1920	Regimentstr. 17.

ASygnata.

add 1925

ANNO ZIEGENHAGEN
REGIMENTSTRASSE 35
Zweigleiderstrasse 35

אליהו סבו של סבי אליהו, הסבא רבא של אבי, היה יזם וממציא וסופו היה עצוב.

בנו יהושע אוסיאס קופפרמן נישא לפייגה נכדתו של הרבי פייבל קופפרברג.

National Library of Israel
Ivri Anochi - page 2

10.03.1876 עברי אנכי

דראהאביטל'ש מ' אדר. בשבוע החוקף קרה פה
מקרה נורא, איש יהודי היה בעיר ושמו ר' אליהו
קופפרמאן והוא אומן במלאכת מכונית (קעססער-
קופפרשמיעד) ואף כי אבותיו היו עניים וגם הוא ראשיתו
מצער היה אכן ברבות הימים ברכו ד' בכך, כי היה לו
בית גדול ובית מלאכה אשר עשרים פועלים עשו בו
מלאכה. וגם אמנם היה תם וישר וירא ד' ונתמד ואהוב
בעיני הבריות כיהודים כנוצרים, ועשה צדקה עם קרוביו
ואיש איש. וזה שנה עלה ברעיוניו לעשות לו מכונה
עם קטור (דאמפף-מאשינע) בה, ועשה מהחתיכות ברז
שנשארו לו כדי מחרישה, ורבת מרח ויגע והוציא
מכספו עדי בא אל מטרת חפצו. ויהי ביום הששי כאשר
נחן הקטור במכונה והוא נשא את האופנים ויסבו
בלכתם נפל פתאום בין האופנים ויסחבוהו בבגדיו עדי
נקרעה ידו האחת עם הרבה צלעותיו מגופו, הרבה עמלו
הרופאים עמו אך כל הכמחם תחבלע והוכיח במכאובים
עד מו"ש שיצאה נשמתו. כל אנשי העיר מגדול ועד
קטן דוהו לבית עולמו ויספרו לו מספר מר. ד' ינתן
אשתו ובניו הקטנים חנצב"ה. והשומעים יזהירו כל
העושים במלאכה אצל מכונית כמו אלה למען ישמרו
את נפשם ולא תאונה להם רעה ושלוש על ישראל.

זה"ל .

לאחר חיפוש ומחקר שלעת הזאת אני רואה את סופו, מצאתי את הקשרים המשפחתיים בין משפחות: קופפרמן, קופפרברג שרייר, ברוור, שטרנברג, גרטנברג, גולדהמר ואחרים. היתה זו האליטה החברתית והכלכלית בדרוהוביץ שהתעצבה בשנות ה"בום הגדול" של הנפט, במחצית השנייה של המאה התשעה עשר.

פייבל קופפרברג (1819-1899) אביה של הסבתא רבתא שלי, משכיל ורב בדרוהוביץ, היה חברו של זליג לאוטרבך שהיה היזם והבונה של בית החולים היהודי בעיר.

עברי אנכי - 18 [Ivri Anochi] אוגוסט 1865

דראהביטש אחד עשר יום למנחם אב תרכ"ה לפ"ק.

והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע, זה דיין שדן
 דין אמת לאמתו "וגבאי צדקה". ומצדיקי
 הרבים. ככוכבים לעולם ועד: אלו מלמדי
 תנוקות (מצדיקי רבים הם שמלמדים ומחנכים
 אותם בדרך טובה רט"י) (צ"נ ת. ח.)
 כמה גדולים דברי חכמים שאמרו: כי המשכילים
 משכילים אל דלגבאי צדקה, לזוהר הרקיע נמשלו ומצדיקי
 הרבים, מלמדי תנוקות, מטיפי-עם, לכוכבי-ער נשתוו –
 כזוהר הרקיע המשמח אלהים ואדם המרנן לבות בני
 חרוף. בהפיץ ענן וערפל אשר עננו עד כל היקום,
 ונתנו עצב בבני אדם גם בבני איש, מתחת שמי ה'

ביום סגריר—העבים אשר העיבו שמחת דחיים, העימו
 זהב-לב-שמש. ספו תמו ואינמו—ותחתיהם זוהר הרקיע
 "אור זרוע לישרי לב שמחה, יאיר כל פנים אשר
 קבצו פארוור, וכל ילידי הטבע יפשיטו בגדי אבנם" חשך
 ענן וערפל" ויעטיפו שית—מעטה גיל וישתו כוס החיים
 כוס ביד ד', במרחב-יה, אורה ושמחה ויששון-ישע;—
 כן הנה הנמו משכילי אל דל, גומלי חסד עושה צדקה
 בכל עת צרה וצוקה! כזוהר הרקיע יפיצו גם המה ברוח
 ד' רוח חמלה וחנינה המתנוסס בקרבם, ויפזרו ענני דאגה
 ומרת נפש, נוגי בני אדם כלהם, אשר יעננו עד לב-
 בשר לעתות בצרה עד ילאה נשוא, וירבץ תחת משאו,
 רבץ ומחירי חרדת אלהים, אין ישועתה לו—המה יפוזרו
 זרועי קרני ישועה משמש "צדקה" ומרפא בכנפיה לכל
 איש צר ומצוק, לבתי נפש נענה נדכה ישוח מעוצר רעה
 ויגון, ידועי-חולי מדוכאי ד' ואין עזרתם בם, ותשועה
 נדחה מהם, המה פועלי צדקה בחסד יפדום ממות. ובצדקה
 מרדת שחת בחצי ימיהם, המה יטופו נשפי צוף דבש

התקוה והנחמה בקרב נפשם עליהם תתעלה וברעה תתמוגג
 מנחם ישחרו בעדם וישגבום ישע רב וירחמו ויושעו וישיבו
 לתחי'!! — וככוכבי אור המגיהים חשכת ליל ואפלה
 מודת ומקרניהם האירה הארץ המכסה כצעקת אלמנות הכילה
 ומאורם אור לכל התכל, עד שיפוזר היום, יפית רוח

חיים בעצמות יבשות הטבע כלה ותחינה—כך מצדיקי
הרבים, ממדי תנוקות, מאשרים בדרך בינה, מורי
דרך לאובדי דרך המלך, ארחות חיים, נתיבות השלום
(לא נחנה תורה אלא לעשות שרום בעולם) למאורות
המה, לממשלת הגוי כלו! — מאורות הגדולים הם,
עמודי-אש, החולכים בתורת ד', לפני העם, להאיר להם
את הדרך הטובה והישרה שיבור לו האדם, נתיב אל-מות
המה יאצלו מרוח מבינתם מאור שכלם שפעת ברכות
אור יקרות להעם החולכים בחשך, תועי-רוח אובד עצות
עצת ד', השומרים הבלי שוא באישון ליל! — המה
בתכונות לבם, ויתרון הכשר חכמה ודעת אשר חננם
אל דעה, חכמתם תעמוד להם, להסיר השבול מעיני-
מוכי-סגורים — המה במועצות ודעת יקרעו סגור לב הצפון
משכל, הסגור ומסוגר בדלת נחישת משפט קדום, משפט
מעוקל, ובריתי ברזל משאות שוא ומדיחים, אשר לא
רא יתנו, מבוא לתורת ד' וכל חכמה ומדע לבתי נפשם—
המה יפקחו עיניהם לראות את האור אור תורה וחכמה
ויכרו להם און שומעת בלמודים אמרי נועם אמרי אל
לתורה ולתעודה, ויהיו לאנשים, אנשי חיל, נאהבים
ונעימים בעיני אלהים ואדם! —

כל מה דובר תודה וכל לשונו תביע תהלה לאמר
אשרי משכיל אל דל! וברגש קדש גם אנכי אקרא
בקירות לבבי: אלףברכות תבאנה לראשי המשכילי אל דל
הישרים בדבותם מה עיר דראהביטש. אשריך ידיך נפשי
איש בריתי, גבר חכם בעוז הרב המנהיג וכו' מזה זעליג

לומערבאך נ"י, אשר הקדשת עתותיך לתורה ועשות—
טוב, ולא המדרש הוא עיקר אלא המעשה, וגדול חסדך
האחרון אשר הפלית לעשות בעזרת רעך ורעי החכמים
הנבונים בעם ה"ה כמוה"ר יעקב סג"ל, ומו"הר יהושע
שטערנבאך ומוה"ר דוב גאטטליעב נ"י ומוה"ר שאול קליגער
ומוה"ר צבי גאלדהאמער ומוה"ר משה שטערנבאך ומוה"ר
פייבל קופערבערג. ועוד נדיבי-עם להקים בית מרפא
פה עירנו! — ואם יפלא בעיניכם קוראים אחובים!
מדוע באתי היום לספר לכם הבית חולים, בשכבר זה
כחמש שנים יסדוהו ותעמוד על תלה לשמחת כל ישרי-
לב? אף אנכי אענכם, יען בשבוע זה הוציא לאור
ראשי הבית הזה ספר חשבון המוציא והמביא, ההוצאות
וההכנסותיהן בשנה זו מראשון ליענר 1864 עד יענר 1865
וחלקיהן בין בני העיר. ומחברת אחת הנני שולח גם
אליך ידיד יקר לי שאהבה נפשי הרב החכם המעריךני
וזאת תורת הבית הפשית: יש לו לכסף מוצא על נכון —
זיכערער פאנד—א) מעופות הנשחטים. ב) הרבית מגורל
שנת 1860 סעריע 10032. Nr. 15 קנין כספה הוא
ג) כסף המובא מארבעה מקומות אנשים וארבעה לנשים
בביה"כנ דפה, אשר הקדישם קדש להבית זה הרב החכם
הגביר המנוח מו"ה שמואל שור — ג"ע "שמואל" בקה"א
שם המקומות הנ"ל. ד) ההכנסה שהובאה מהבית הבנוי
בשנת 1863 על מקום קהל עדת ישורון דפה — אפס!

כסף ההכנות ההן, כאין ואפס וכמה נחשב הוא, ואין
בו מדאת ספק למלא את החסרון אשר יחסר לבית הזה:
על כי ההוצאות רבו מאוד: לכן יקום הבית גם על
נדיבות נדיבי עם אשר ידבנו לכל עת מצוא, בכל

משתה חתונה וב"מ וכהנה וכהנה . ובני עיר דראהאביטש
הראו לעין השמש כי רחמנים בני רחמנים הם ואהבת אדם
מצאה קו לה בלבכם . ורוח אנושות . רוח חמלה וחנינה
מפאים ביתר שאת ועז באמת וחמים :

אין אומר ואין דברים לספר מה רב טוב וחסד יפעלו
ראשי הבית הזה . ידי נפשי הרב החכם מוה"ר לושערבאך
ניי ראש הבית , ומשנה זה דורי החכם כמוה"רש קליגער
ניי ורואי החשבון הנכון הנכבד מוה"ר משה שטערנבאך
ומשנהו המשכיל הנכבד מוה"רצ גאלדהאמער ניי והמנהיגים
הנכבדים דפה המשכיל והנבון מו"הר יהושיע שטערנבאך
וידידי החכם המשכיל מו' בעריש גאטמליעב ניי. והקאסירער
העושה מלאכתו באמונה הנבון מו"הר פייביץ קופפערבערג
ניי : חז"ל אמרו . גדול המעשה יותר מן העושה , ואף כי
אם הוא בעצמו גם הוא עושה חסד כמוהם כלם כאיש
אחד מתאמצים ומשתדלים לטובת הבית מרפא בכל אשר
יש לאר ידם ! להללם ולשבחם דבר שפתים אך למותי ,
כי כל תוקף חסדם וגבורת ימין צדקתם הלוא המה כתובים
על ספר "דברי הימים" "הימים" ידברו ישרם וטובם .
יום ליום יביע אומר צדקם מה פעל . על לוח ללב כל איש
חקוק בעט-קדש "הכרת-טובה" "ותודה רבה" כח מעשיהם
מעשי צדקה שלום , וצדקתם עומדת לעד ! רב להם
האלף תודות אשר יביעי להם מקרב לב עמוק האנשים
אשר מצאו בבית הזה תרופה למכתם . וחיום מירכתי בור ,

יזכרם אלוה לטיבה ותהי משכרתם שלמה מעם ד', אשרי
משכיל אל דל. אשרם בזה ובבא, ביום רע ימלטם ד'
סלה; —

ואני מעת אשר נטעתי אהלי פה דראהאביטש זה
חדש ימים, לא אחת ולא שתיים בקרתי את בית-מרפא,
ועיני ראו ודא זר. כי את הכל עשו ויעשו יפה בעתו
ובזמנו בדרוש אל החפץ! — שמחה לאיש בהציגו כף
רגלו על מפתן הבית, "הנקיות" "והטהרה" אשר תשתררנה
גם השתרר שם ככל עבר ופנה תקדמנה פניו בענות חן!
עליות מרוחים בהוד והדר, מטות מוצעות בכרים וכסתות
רבנים כשלג, מעיל טהור ובגדים טהורים, רצפה לבנה וכלים
מכלים שונים נחמדים למראה, ארגו עם מעשי רוקח,
ממלח טהור קדש, — כל אלה חברו יחדו לעינג עין
רואה! — עין רואה ותאשרם! — האמנם נחונן מאד
להקים בכל עיר ועיר בית מרפא, להיות משגב לדך עת
יתקפוחו עליו חליים רעים ונאמנים וד' חפץ דבאו — אז
יפול לערש דוי, יפול שדוד מכל תקוה ותוחלת, יתהפך
על משכבו בחליו, ויתן אל לבו "מאין יבוא עזרי? —
עיני לנזכח יביטו והנה "צר" "חשך" "חוסר כל" ומצוקה
המה שומרי ראשו המה רעיו שכניו הקרובים אליו ונפשם
דבקה בו יומם ולילה ויתארחו אתו לחברה ויהיו באמנה
אחו — בעיניו יראה דמעות אשת חיקו אשר כזרם מים
בבירים ישטפו שטוף כמבול שוטף — באזניו ישמע קול
יכדיו קול דמו עצמו ובשרו הצועקים לרחם ופורש אין
דהם. העם כל אלה "ישב ורפא לו? — היאמין בחיים —
בדרך גלמוד נפשו ברעה חתמוג — אין מי ינחמהו, אין מי

יעמד לימינו, אין גם אחד! ומה כחו כי יחל עוד חבל
להחיות? — כחוקי בחליו, רק זאת לו לפלטה, יפנה
פניו אל הקיר ויפלל — ומה טוב ומה נעים איפוא, אם
יש בעיר בית-אוסף דל אשר יאסף אל הבית הזה עניים
מרודים וישימו עינם ולבם עליהם לחזקם ולאמצם ולרפאותם
והמטה אשר יעלו עליהם עד מהרה ירדו ממנה ברצות
ד'! ויחי! — גדול החסד מכד החסדים אין קץ אשר
יעשה האדם עד פני האדמה, ומה נעים מאמר חז"ל.
וימים רבים לישראל ללא אלוה אמת. מהו לרא אלוה

אמת ? כל העוסק בחורה בלבד (ולא בגמ"ח) דומה
 כמי שאין לו ארוה ! — ושבעתים נחוצ עד
 מאד בית—מרפא פה דראהביטש לאשר מודעת היא כי
 מאפסי ארץ המונים המונים אנשים שונים יגהרו וינהו
 לכפר באריסלאו הקרוב לעירנו כמהלך מיל, לכרה שם
 בארות בארות אשר יכילו נפט ודונג כי ארצה הוא זבת-
 נפט, ומהרריה יחצב דונג, ואנשים רבים אין ספורות
 ישאבו בששון שפעת—הצלחה ממעיני ישועה ומאשפות
 ירימו להושיבם עם נדיבים ! — אולם רבים מעמי הארץ
 הבאים לשם ממרחקים, כל עבודתם שם בפרך, כי
 לא נסו באלה וחליים רעים ונאמנים ידובקו בהם וידכאו
 לארץ חייתם ויפלו שדוד ברחובות ובחיצות ודולי הבית
 מרפא שהיה לנו כמעט גועו, כלם גועו : ורק הבית הזה
 משגב עוז להנדכאים בו ירוצו ונשגבו. "הנקיות" אשר
 בנתה שם ביתה, מביאם לידי בריאות — בטום יקרא החולה
 הוא יענה — עוד הוא מדבר שאלתו ובקשתו ומשרתי
 חולים הסרים למשמעתו עומדים צמודים סביב למטתו
 ויקדימו "נעשה לנשמע" ויסמכוהו באשישי סמי-דחיים
 כמשפט החולה ! הרופא המהולל Hr. Adolf Reis Dr.

der Medicin. יבקר הבית חולים פעמים בכל יום חנם אין
 כסף, יהי משכרתו שלמה מעם ד' ; —

אמנם כן ? כאשר הוציאו המשכילים, החמה
 מנרתקה שמש צדקה, וחולי הגוף מתרפאים בה,
 מה זה ועל מה זה לא "מצדיקי" רבים"המה לגהה גם מזור
 חולי-נפש ? הטובים חולי-גו, מחולי-רוח ? אם עמודי
 גו אדם ירופפו ויחלה אז יד מחלתו לא חגע באיש אחר
 לרעה—ואם נפש האדם חולה הוא אז מחלתו תדבק בבני
 אדם גם בני איש. כי חטא ויחטיא את הרבים ! כטבעת אחת
 אשר רקב בעצמותיו ישחית ויחבל השלשלת כלה ! —
 ופה בעו"הר הנערים יתגדלו ללא תורה וללא חכמה—
 המבלי אין יכולת לכוון בית ספר אשר משם תצא תורה
 ודבר ד' חכמה ומדע ? הכח אין לזה ? — אמת נכון הדבר כי
 ידידי המנהיגי הנכבדים דפה יעשו כל מה שלא אל ידם לעשות.

ורמוב יזכר גם נציב העיר הישר באדם Hr: Jajeczowski
 אשר תמך את ידם בדבר הזה ביתר שאת ועז . אבל מה
 צדקו דברי חז"ל שהמשילו מצדיקי-רבים לכווכבים כי
 כמוהם איש את רעהו יעזורו ורק באגודה אחת יאירו לארץ
 ואם כל אחד יתחום אורו להאיר לבדו , וימש חשך . כן
 גם אתם מצדיקי הרבים , משכילי-עיר , עוצו עצה טובה
 והוסיפו יחדו כדת מה לעשות — כי עת לך לתורה
 ולתעודה וזכות הרבים תלוי בכם ! שמעו בקול אחיכם הדובר
 שלום בלבבו לכלכם הקורא בשם התורה והחכמה .

אהרן צבי זופניק

מתוך:

page 1 , אנכי עברי , 12.07.1872 - Ivri Anochi

דראהאביטש, לסדר ויקח קרח. א) כאשר נודע
 בשער בת רבים נוסד בחסד עליון בשנת בת"ר בית
 חולים פה"ק ע"י אנשי חיל אשר העיר י"י את רוחם ליסד
 בית הזה לכבוד ותפארת להחיות נפש נדכאים אשר הגיעו
 עד שערי מות, בפרט כי העיר סמוך ונראה לכפר באריכלאו
 ומשם כל מחית בית איש ואיש, וכי יפתח איש בור או
 כי יכרה איש בור פעם תצא אש ומצאה אותם בעת אשר
 ירדו ויעלו בו, פעם אשר יהיה הרוח ללכת יסבו בלכתם
 ולא ישב הרוח, פעם יזלו מים וישטפו את האנשים
 העושים במלאכתם, פעם באבן או בכשיל וכלפות יהלומן

ויד או רגל ישברו, או חלק ומחץ רקתו, והרבה שלוחים למקום הזה אשר אין די באר פה.

(ב) ראשי המיסדים בית החפשית הנ"ל היו ראשי העדה אשר היו בזמן ההוא ע"י הגביר הנכבד היקר מוה"ר אשר זעליג הכהן לויטערבאך נ"י הוא הפליא עצה לך זרוע עם גבורה! כהן שרעתי יפת, עם אחיות מרעו הגביר היקר מוה"ר צבי גאלדהאממער והרבני המופלא מוה"ר פיוויל קופפערבערג והחכם השלם מוה"ר שאול קליגער נ"י. כי אף שלא היה להבית יסוד מוסד לתת לכסף מוצא להבין את הבית הזה העיר ד' את רוח הכהן הנ"ל להחיות עם רב כיום הזה, ומדי שנה בשנה קבץ על יד, עבר בשער, פעם בשוקים פעם ברחובות, ועלתה בידו לאסוף מיד כל איש נרבה כברכת ד' אשר עליו. הן בעת בנינו והן לקיומו. והבית היה לכבוד ותפארת יצא שמו בונים, וכיהודי וכנכרי אשר באו לבקר הבית הזה התפלאו מאין היה לכסף מוצא, והחכמה מאין תמצא, עד כי ראו שרים ויאשרוהו, גם שרי המדינה (שטאטט = האלטער) ויהללוהו, ורכים שלחו אשכר ויגישו מנחתם לחזק בדרך הבית גם שרים וגדיבים ממרחק שלחו נדבתם לבית הזה.

(ג) הבית הזה היה עליון משך שנים אחדות ונכאי רוח ונדכאים בתחלואים שונים נרפאו בו, מאה תבלים להחיות וכמעט אחד להמית, והסוכן הגביר ר"ז ל"ב הכהן ופקידיו הגבאים היקרים שמו עיניהם לטובה על הבית הזה לשום לכסף מכנים ומוצא כל משך שנה ושנה, מעשה חשב ע"י המבקר החשבונות ה"ה הגביר מוה"ר צבי גאלדהאממער נ"י. וככלות כל שנה נמסרו החשבונות הנ"ל אשר נקבעו בדפוס ובחתימת ראשי העדה, ונשלחו ליד שר המחוז (בעצירקסרהופטמאנשאפט) להעמיד החשבון על אכן בוחן. (ד) בשנת תרכ"ח יצא קול מרגלים על הממונים על הבית הזה כי לא יעשו עבורתם באמונה, ואם כי ידענו כי

הקול אך למרת רוחנו, ומאנשים אשר אין אמון בם, ולצעורא קמיכוני בכ"ז למען האמת והשלום ולמען לא יהרסו אשיות בית החולים, אספנו את קהל עדתנו ליעץ בדת מה לעשות להפר מחשבות ערומים ולכבות אש המחלקת (חלק מות) ובחרנו ל"א אנשים קרואי העדה אנשי שם הם יעמדו על הבית הזה והם ישימו עין בקרת על מוצאיו ומבואיו ובלעדם לא ירימו הגבאים הממונים את ידם לעשות קטנה או גדולה.

ה) באשר נבחרו האנשים האלה כמעט ממו יסודות הבית, יען הגבאים גם הנבחרים משכו את יריהם מהבית ולכל אחד רוח אחרת אתו, ואז בחלה נפש הסוכן הגביר מהר"ז ל"ב והגבאים בפקודתם וצעקו בקול כי עד השלשים לא באו, כי מהל"א אשר ארחו לחבורה, הי' חבורה תחת חבורא וחלק לבם עתה נאשמו, וביד חזקה רצה הסוכן להסיר מאתו המשרה וגם הגבאים אבו לפטור מכחותם. אכן בחסד ד' אשר בלל את לשון המחררי ריב ויפץ אותם מהבית עלתה בידנו לדבר על לבם למען ישארו הסוכן והגבאים על מקומם בשלום.

ו) בשנת תרכ"ט 869 למספרם יצאה הפקודה מהבעצירקסאמט לסגור שערי כית החיים אשר מעולם פה"ק, וליסד בית מועד ולכל חי הרחק מאדם העיר סמוך למקום כפר העראווקא, יען צר המקום הישן מהכיל עוד גופת הדולכים לבית עולמם, כמעשה אשר נעשה בלבוב ופרעמיסלא כי נחתם בתי החיים ולא הועילו אף מאומה ראשי העדה כיגיעתם לכל יגורו מארץ החיים, והון לא הועיל לפזר על זה, והבעצירקסאפטמאן ושר העיר הכבירו עול על הגבאים בכל עניני קבורה לבלי לסוד מדת המלך, ולחתום בית החיים הישן. גם אז רצו הסוכן והגבאים להסיר את המשרה מאתם. וגם צדקו בדברם: כי המה אינם מצוים ע"ז כמו ראשי העדה ומה להם ולצרה הזאת. —

ז) בחסד עליון עלתה בידנו להשבית רגש נפשם. וד' היה בעוזרנו, ובעזרת הסוכן והממונים הנ"ל קנינו ככרת ארץ רחבת ידיים סמוך על מיצר בית החיים הישן לאחוזת קבר, ומקום הניחו להתגרר בו גדר חדש עם הישן, ופוזרו ע"ז בעבור השדה והגדר ערך 300 ע"ז גם קנו הסוכן והגבאים חצי בית המרהץ מיד הנגיד ר' נתן שטערנבאך נ"י בעד 1400 גם מעות מזומן מונח סגור ומסוגר בתיבת ברזל אשר בשפיטאל 600 פלארין ע"ו, מלבר אשר קנו

מאנשים רבים חלקי קרקע הסמוך לבית החפשית למען יהיה גן רחב ידים להחולים. ויהי כי ראו כי ה' אתם ואשר הם עושים ה' מצליח אותם, הקשיבו אוזן לדברינו ונשארו על משמרתם כבראשונה.

ח) אכן חדשים מקרוב באו חכמים המה בעיניהם ויעבירו קול במחנה העברים על הגבאים הממונים כי ח"ו אינם נוהגים כשורה גם ישלחו יד במעות הקודש, ישיתו מזה יושבי שער ונגינות שותי שכר, ואם כי ידענו כי נקיים אנשים האלה מכ"ז ואשרי למי שחושדין ואין בו, ואך אנשי רעים ימירו טוב ברע ונגע לעונג, וכונתם לחרחר ריב, למען יניחו הסוכן והגבאים את פקודתם ומשמרתם, אכן הסוכן וגם הגבאים גלאו נשא חרפת רבים והמסיתים והמדיחים יחתו גחלי ריב למכביר, ע"כ משכו עתה את ידיהם מבית החולים ולא יאבו לעבוד עוד את עבודתם, ומסרו חשבון הוצאות ודרכנסות בידנו עד היום הזה, וגם אנתנו לא רצינו לצער אותם עוד יותר וקבלנו הבל מידם ומסרנו להם כתב ברב תודה על פעולתם הטובה, ומשכורתם שלמה מאת ה', כי מעידים אנתנו עליהם אשר באמונה עשו עבודתם כל הימים.

ט) עתה בהסכמת נכבדי העיר וקציניה ובראשם הסכמת הרב הגאון אבד"ק ובהסכמת ראשי המחוז והעיר בחרנו עתה על משמרת פקודת ביה"ח דפה העוברים בשמותם הגביר ר' אלעזר גארטענבערג לסוכן ובמקומו הר"ר מאניש קרעפפעל והגבאים הר"ר מענדיל רעכטער והר"ר ליזר יוסף יוזעס בערג, ולרואה חשבון הר"ר יעקב גאטליעב. מעתה דברינו למען השלום מחכים ומצפים כי כל הקהל יכירו וידעו כי עשינו זאת למען לא יחרסו עמודי השלום ויסורי הבית ישארו על מכונם, ונבקש להקשיב לקול ממונים הנזכרים החדשים וכל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא.

נאום ירושע שמערנבאך

נאום ישכר בעריש גאטטליעב

(מנהיגי וראשי עדת בני דק"ק דראדאביטש)